

російських та закордонних виданнях. Шевченкова поезія і після смерті поета залишається могутнім чинником українського літературного процесу

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ТАРАС ШЕВЧЕНКА

Булаєнко А.К., студ. IV курсу факультету агрохімії та ґрунтознавства
Науковий керівник – Кравцов А.І., канд. істор. наук, професор

Філософські і соціально-політичні погляди «братиків» не були єдиними. Тарас Григорович Шевченко, вступивши у братство, відстоював свої особливі самостійні погляди, не поділяв повністю релігійно-ідеалістичний світогляд Миколи Костомарова і Пантелеймона Куліша, був прихильником активних виступів, відкритої боротьби з кріпосництвом та царизмом, тоді як інші члени товариства готові обмежитися лише літературною і освітньою пропагандою. Тоді ж Тарас Шевченко — аж ніяк не революціонер, а скоріше бунтар у пост-екзистенціальному значенні. Шевченківський бунт певно відкидає несправедливу соціально-політичну реальність з її порядками, законами та ін. Тоді ж це відкидання не ставить своєю метою утвердження якогось іншого порядку, законів та ін. У творах Тараса Шевченка немає ніякої програми зміни суспільного буття, крім самої загальної мрії про «сім'ю велику, вільну, нову», про світ, у якому лише «буде син і буде мати, і будуть люди на землі». Ідеальне суспільство шевченківської мрії є царство творчого людського духу, а не букви, точно «запланованої», зафіксованої в системі чітко визначених законів. Що ж до філософсько-релігійних поглядів Тараса Шевченка, то погляди виявляються, насамперед, в етичній оцінці людського життя. Вищим критерієм оцінки людського буття виступає правда, що набуває у світогляді роль надприродного принципу, стає синонімом закону Божої волі. Ця правда — не абстрактна філософська категорія, а жива норма конкретно-індивідуального переживання свого життя.

Значну роль у розвитку філософської культури України другої половини XIX ст. відіграв Михайло Петрович Драгоманов, видатний український мислитель, історик, етнограф, доцент кафедри античної історії Київського університету. Михайло Драгоманов спільно з Володимиром Антоновичем, Павлом Чубинським, Миколою Лисенком та іншими бере активну участь у діяльності київської «Громади» — організації, що проводила велику культурно-просвітницьку роботу серед простого люду. Ідеї організації активно поширювалися журналом «Основа», що друкувався у 1861 — 1862 роках у Петербурзі Миколою Костомаровим, Пантелеймоном Кулішем та іншими. «Громади» (товариства) виникали також у Полтаві, Харкові, Одесі, Чернігові та інших містах України. У 1876 році, після указу царя Олександра II, в якому не тільки заборонялася українська мова, але й все зв'язане з українською культурно-просвітницькою діяльністю, громади розпущені. Багато хто з учасників заарештований. Михайло Драгоманов, звільнений з роботи у київському університеті, їде за кордон. У Женеві Михайло Драгоманов починає

випускати український суспільно-політичний журнал «Громада», в якому критикує царський уряд і буржуазні порядки в Росії, у деяких випадках підіймався до вимог насильного знищення царизму: «Ніде і ніколи корінні зміни суспільного життя не робилися мирним прогресом. На Україні цього, може бути, менше чим де-небудь в іншому місці можна очікувати, щоб начальство і панство по своїй волі відреклося від свого панування і тому простому народу на Україні не обійтися без озброєного бою та повстання (революції)».

Значний вплив на розвиток філософської думки в Україні мали не лише теорії Карла Маркса про додаткову вартість та соціальну революцію, що народилися на німецькій землі, але й ідеї німецької класичної філософії. Так, значною популярністю користувалися лекції запрошеного в Харківський університет професора Йенського університету Йоганна Шада, який у курсі лекцій поєднував кантівську етику, фіхтеанську ідею про тотожність суб'єкта та об'єкта, «філософію прозріння» Фрідріха Шеллінга.

Свою філософську школу створив у Харкові і один із знавців та популяризаторів творчості Фрідріха Шеллінга видатний український вчений, ботанік за освітою, перший ректор Київського університету Михайло Максимович. Захопившись філософією, Михайло Максимович стверджував, що, будучи «любов'ю до мудрості», філософія не може базуватися винятково на розумі, а має включати в себе «серце», цікавився проблемами історії, літератури та особливо українським пісенним фольклором.

У Київському університеті тоді працювали гегельянці — професори Олександр Новицький та Сергій Гогоцький. Будучи авторами фундаментальних філософських праць (Перша в Росії філософська енциклопедія, чотирьохтомний «Філософський лексикон») цінували переважно історико-філософську концепцію Георга Гегеля, де, за словами Гогоцького, нарешті зводяться до одної системи знання пройденого. Тоді ж обидва філософи критикували Георга Гегеля за раціоналістичне спрямування філософської системи, тому що багатий зміст духовного світу «живе в переконаннях серця», а не в «поняттях розуму». Вплив німецької класичної філософії на російських та українських мислителів полягає не в простому використанні ідей та настроїв, а у виборі з широкої гамми європейських духовних напрямків, усе прогресивне перероблялося. Вплив окремих західних письменників та мислителів проявляється в таких формах, що не можна говорити про специфічну слов'янську інтерпретацію Іммануїла Канта або Фрідріха Шіллера, Фрідріха Шеллінга або Георга Гегеля та ін.

ЕПІТЕТИ В ХУДОЖНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Т. ШЕВЧЕНКА

**Велітченко А., студ. II курсу факультету інженерів землевпорядкування
Науковий керівник – Князь Т. М., старший викладач кафедри української
та російської мов**

Початок літературної діяльності Т. Г. Шевченка припадає на період зародження української фольклористики та етнографії, появи перших збірок народної поезії. Усе це не могло не вплинути на світоглядні позиції поета, а